

Формуляр за частична предварителна оценка на въздействието*

(Приложете към формуляра допълнителна информация/документи)

Институция: Министерство на образованието и науката	Нормативен акт Постановление на Министерския съвет (МС) за назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища
За включване законодателната/оперативната програма на МС за периода: 1 януари - 30 юни 2018 г.	В Дата: 24.4.2018 г.
Контакт за въпроси: Владима Натова	Телефон: 02/9217 582

1. Дефиниране на проблема:

1.1. Кратко опишете проблема и причините за неговото възникване. Посочете аргументите, които обосновават нормативната промяна

Приемането на Постановление на Министерския съвет за назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища (за кратко Постановление) се обуславя от необходимостта от прилагане на чл. 11, ал. 1 и ал. 2 от Закона за българите, живеещи извън Република България (ЗБЖИРБ).

Съгласно чл. 11, ал. 1 от ЗБЖИРБ българите, живеещи извън Република България, получават помощ от български институции и организации чрез преподаватели, учебни пособия, материални средства или по друг подходящ начин за обучение на български език, за изучаване на българска литература, история, география и други дисциплини съгласно нормите на международното право, местното законодателство и двустранни спогодби и договорености. Разпоредбата на чл. 11, ал. 2 от ЗБЖИРБ гласи, че „Българската държава създава условия за повишаване квалификацията на преподавателите по изучаваните на български език дисциплини в чужбина, а при необходимост командирова български преподаватели.“

Във връзка с горепосоченото за основен проблем може да се посочи недостатъчната ефективност на регулацията, свързани с назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища.

Приемането на Постановлението е задължително с оглед гарантиране прилагането на Закона за българите, живеещи извън Република България в неговата цялост, включително по отношение на чл. 11, ал. 1 и ал. 2 от ЗБЖИРБ.

1.2. Опишете какви са проблемите в прилагането на съществуващото законодателство или възникналите обстоятелства, които налагат приемането на ново законодателство.

Посочете възможно ли е проблемът да се реши в рамките на съществуващото законодателство чрез промяна в организацията на работа и/или чрез въвеждане на нови технологични възможности (например съвместни инспекции между няколко органа и др.).

Към настоящия момент преподавателите по български език и литература в чуждестранни висши училища се изпращат на основание международните договори за образователен, културен и научен обмен с други държави по които Република България е страна.

Географското разпределение на преподавателите по български език и литература в чуждестранните висши училища е на два континента – Европа и Азия в общо 20 държави, включително в 14 държави от Европейския съюз (Австрия, Великобритания, ФРГ, Гърция, Ирландия, Италия, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Унгария, Хърватия, Чешка Република, Франция); в 4 държави извън Европейския съюз (Албания, Руска Федерация, Украйна, Сърбия); и в две държави в Азия – Индия и Китай. Концентрацията на преподаватели по държави е най-силна в Полша, Италия, Украйна и Гърция, където имаме изпратени преподаватели в три висши училища. В Сърбия, Унгария, Румъния, ФРГ, Словакия, Руска федерация в две висши училища, а в Словения, Франция, Ирландия, Великобритания, Индия, Китай – в по едно висше училище.

Понастоящем подборът на преподавателите по български език и литература в чуждестранните висши училища се извършва от специално назначена комисия на основание правила, утвърдени със заповед на министъра на образованието и науката. Общите и специфични изисквания за заемане на вакантните места за преподаватели в чуждестранни висши училища се обявяват за всяка академична година на интернет страницата на Министерство на образованието и науката. Кандидатурите за избраните от комисията за преподаватели се изпращат за одобрение от съответното чуждестранно висше училище. Мандатът на преподавателите е петгодишен, като те се командироваат за

следващата академична година на основание положителна оценка на работата им чуждестранното висше училище и от Комисия, която е натоварена и с избора на новите преподаватели. Командирането е в съответствие с Раздел II „Дългосрочно командироване на служители в българските държавни средни училища в чужбина и на български преподаватели в чуждестранни училища и университети“ от Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина. За времето на командироване преподавателите ползват неплатен отпуск от основния си работодател – българско висше училище или академичен институт или друго самостоятелно структурно звено на Българската академия на науките, в които работят. Министърът на образованието и науката ги командирова за съответната академична година в чуждестранното висше училище.

Условията за изпращане на преподаватели по български език и литература в чуждестранните висши училища са регламентирани в двустранните международни договори за образователен, културен и научен обмен със съответните държави на принципа на реципрочност. Отчитайки конкретните специфики на договорните правоотношения на преподавателите по български език и литература в чуждестранни висши училища могат да се обобщят следните особености:

1. в случаите на назначаване на трудов договор в съответното чуждестранно висше училище се поемат социалните и здравни осигуровки. В тези случаи към настоящия момент на основание Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина от размера на командировъчните средства на преподавателя за съответния месец се приспада нетният размер на получаваната заплата.

2. когато преподавателите не се назначават на трудов договор в съответното чуждестранно висше училище, а пребивават като гост-лектори, в двустранния договорен документ е регламентирана принципната възможност за размяна на преподаватели по езика, но конкретните условия на обмен са предмет на последващо договаряне между страните.

Основавайки се на автономността си чуждестранните висшите училища не назначават на работна заплата преподавателите по български език и литература. Тази тенденция се наблюдава все по-често като получаваните искания за откриване на нови лекторати са без поемане на ангажимент за изплащане на заплата от страна на преподавателя от България.

Мотивите на чуждестранните училища, обосноваващи липса на финансов ангажимент към гост-преподавателите са от финансов характер и се обосновават от тенденциите за все по-малък брой студенти, желаещи да изучават български език, който се конкурира с руския език и други славянски езици (словашки, сърбохърватски, словенски). Чуждестранните

висши училища делегират изплащането на възнаграждение изцяло на изпращащата страна. В тези случаи преподавателите по български език и литература ползват неплатен отпуск от българското висше училище, академичен институт или друго самостоятелно структурно звено на Българската академия на науките където работят. Министерството на образованието и науката ги командирова като средствата им за пребиваване са в размера на полагащите се командировъчни пари дневно на основание Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина. В тези случаи командированите лица за времето на петгодишния им мандат в чужбина имат прекъсване на трудовия си стаж и осигурителните си права. Ползват неплатен отпуск от съответната структура, която е основен работодател в България, а министерството ги командирова на основание Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина.

3. в Индия и Китайската народна република преподавателите се назначат на трудов договор от договор в съответното чуждестранно висше училище, но липсват процедури за признаване на обществено осигуряване.

4. условията за осигуряване на жилище от приемащата страна са различни. В едни случаи се осигурява жилище от наличния сграден фонд на съответното висше училище. В други се предоставят средства за наем на жилище на съответния преподавател или се осигурява жилище на преференциален наем, който се заплаща от преподавателя. В изолирани случаи приемащата страна плаща част от наема.

Съгласно Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина Министерство на образованието и науката не осигурява средства за наем на жилище. Средствата за наем, предоставяни от приемащата страна се приспадат от командировъчните пари. Преподавателите, които нямат осигурено жилище и същевременно не получават трудово възнаграждение от чуждестранното висше училище заплащат разходите за наем с част от командировъчните си.

В стремежа си да засили и укрепи позициите на чуждестранната българистика Министерство на науката и образованието направи анализ на цялостната политика по отношение на командированите преподаватели по български език и литература в чуждестранните висши училища. Със съдействието на дипломатическите представителства на Република България бе направен обзор на преподаването на български език в чуждестранни висши училища от преподаватели, които не са командировани от Министерство на образованието и науката. Очертани бяха тенденциите за развитие през последните години. Констатирани бяха пропуските в

чуждестранната ни българистика, подкрепена на държано ниво. Бе очертана необходимостта от целенасочена политика чрез сътрудничество между всички ключови държавни институции. Наред с намаляващият брой студенти и силно конкурентната среда от страна на останалите славянски езици, с които се сблъскват преподавателите по български език и литература като негативен фактор, влияещ върху тяхната работа се явяват и социално-битовите условия по време на мандата им. Това ги поставя в неравностойна позиция спрямо останалите гост-преподаватели от другите южнославянски държави. Това ще постави в равностойна позиция спрямо останалите гост-преподаватели от други славянски държави (Словения, Словакия, Хърватия, Чехия). Въпреки, че тези страни имат история като самостоятелни държави след 1989 г. ни изпреварват по брой студенти и по географски обхват по континенти на преподаването на езиците като тези резултати се постигат благодарение на финансова подкрепа и силна рекламна политика на държавно ниво.

Приемането на Постановлението ще допринесе за преодоляване на посочените проблеми, свързани с назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища.

1.3. Посочете дали са извършени последващи оценки на нормативния акт, или анализи за изпълнението на политиката и какви са резултатите от тях?

Не са извършвани последващи оценки на Постановлението.

2. Цели:

Посочете целите, които си поставя нормативната промяна, по конкретен и измерим начин и график, ако е приложимо, за тяхното постигане. Съответстват ли целите на действащата стратегическа рамка?

Настоящият проект на нормативен документ има за цел да регулира по-ефективно дейността на преподавателите по български език и литература в чуждестранните висши училища и да подобри социално-битовите условия за упражняване на дейността им като уреди трудово-правния статут на тези, които не са в трудово-правни отношения с чуждестранните висши училища.

Това ще способства и за укрепване позициите на българистика в чужбина, съобразени с Мярка 351: Създаване на условия за популяризиране на българския език и културно-

историческото ни наследство по света от Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017- 2021 г.

3. Идентифициране на заинтересованите страни:

Посочете всички потенциални засегнати и заинтересовани страни, върху които предложението ще окаже пряко или косвено въздействие (бизнес в дадена област/всички предприемачи, неправителствени организации, граждани/техни представители, държавни органи, др.)

Приемането на Постановлението следва да окаже въздействие върху широк кръг заинтересовани страни, участници в образователния процес.

Пряко въздействие Постановлението ще окаже спрямо целевата група – около 35 преподаватели по български език и литература в чуждестранните висши училища и студентите, изучаващи български език и литература в чуждестранните висши училища на два континента – Европа и Азия в общо 20 държави, включително в 14 държави от Европейския съюз (Австрия, Великобритания, ФРГ, Гърция, Ирландия, Италия, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Унгария, Хърватия, Чешка Република, Франция); в 4 държави извън Европейския съюз (Албания, Руска Федерация, Украйна, Сърбия); и в две държави в Азия – Индия и Китай.

Заинтересовани страни са също Министерството на образованието и науката (МОН), Министерството на културата (МК), Министерството на външните работи (МВнР), както и организации на българи, живеещи извън Република България, дипломатическите представителства на Република България в чужбина.

4. Варианти на действие:

Идентифицирайте основните регулаторни и нерегулаторни възможни варианти на действие от страна на държавата, включително варианта „без действие“.

Идентифицирани са следните варианти на регулативна намеса:

Вариант 0 – да не се прави нищо (без действие; нулев вариант).

Вариант 1 – предприемане на регулаторна намеса.

Вариант 0 – непредприемане на действие. Нулевият вариант означава да не се предприемат никакви действия. Ако се приложи вариантът „Без действие“, съществуващите в момента правила относно назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища няма да бъдат приведени в съответствие със ЗБЖИРБ в неговата цялост.

Негативните тенденции, свързани с неравностойна позиция спрямо гост-преподаватели от други славянски държави (Словения, Словакия, Хърватия, Чехия) ще продължат да се наблюдават, ако не се предприемат никакви действия.

В резултат на анализа на ситуацията се налага изводът, че проблемът не може да се разреши без предприемане на никакви действия. Поради горепосоченото Вариант 0 – да не се предприема нищо, в конкретния случай е неефективен и е необходимо да се отхвърли.

Вариант 1 – регулаторна намеса.

В съответствие със ЗБЖИРБ Постановлението делегира права на държавните висши училища, в чиято структура функционират филологически факултети и академичните институти и другите самостоятелни структурни звена на Българската академия на науките да командирова преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища, в случаите когато чуждестранното висше училище изплаща трудово възнаграждение на преподавателя и при наличие на процедури за признаване на обществено осигуряване. Ще бъде дадена възможност на Министерство на образованието и науката да назначава извън утвърдената численост на персонала и да командирова преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища само в случаите на липса на трудово възнаграждение или липсват двустранни процедури за обществено осигуряване, както и други отделни случаи, изброени в чл. 3 от проекта. Съгласно чл. 3 от проекта на постановление министърът на образованието и науката назначава на срочни трудови договори извън утвърдената численост на персонала на Министерството на образованието и науката и командирова преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища в следните случаи:

1. чуждестранното висше училище не изплаща трудово възнаграждение на преподавателя;
2. липсват двустранни процедури за обществено осигуряване;

3. установена е тенденция на спад в интереса към изучаване на българския език в съответната държава за последните пет години;
4. липсва на реципрочност при изпращане на преподаватели по езика на договорилите се страни;
5. мотивирано предложение на съответното дипломатическото представителство на Република България и съгласие на чуждестранното висше училище за изпращане на преподавател по български език и литература;
6. установена необходимост от целенасочено развитие на българистиката в съответната страна с оглед насърчаване на образователно-научното сътрудничество.

С проекта на нов нормативен акт се регламентират процедурите за подбор на преподаватели по български език и литература, условията за продължаване на командироването за следващата академична година, продължителността на мандата и общите условия, на които следва да отговарят кандидатите за преподаватели в чуждестранните висши училища.

Необходимите средства за командировъчни на основание Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина на преподавателите в български език и литература в чуждестранните висши училища, командировани от висшите училища и академичните институти и другите самостоятелни структурни звена на Българската академия на науките, които получават трудово възнаграждение от приемащата страна и при наличие на процедури за признаване на обществено осигуряване, се осигуряват от Министерство на образованието и науката по бюджетите на съответните структури.

На преподавателите по български език и литература в чуждестранни университети, назначени извън щатната численост на Министерство на образованието и науката ще се осигуряват средствата за работната заплата, осигурителните вноски за сметка работодателя и командировъчните на основание Наредбата за дългосрочните командировки в чужбина. Работната заплата няма да надвишава двукратния размер на минималната месечна работна заплата за страната при условие, че чуждестранното висше училище не изплаща трудово възнаграждение на преподавателя или липсват двустранни процедури за обществено осигуряване.

Във връзка с посоченото дотук Вариант 1 – предприемане на законодателни мерки, следва да се приеме като необходим и възможен.

5. Негативни въздействия:

Опишете качествено (при възможност - и количествено) всички значителни потенциални икономически, социални, екологични и други негативни въздействия за всеки един от вариантите, в т.ч. разходи (негативни въздействия) за идентифицираните заинтересовани страни в резултат на предприемане на действията. Пояснете кои разходи (негативни въздействия) се очаква да бъдат второстепенни и кои да са значителни.

Вариант 0. При прилагането на нулев сценарий запазването на текущото състояние на правната уредба за назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища ще продължи да създава трудности и да възпрепятства прилагането на ЗБЖИРБ.

Крайните потърпевши от това развитие ще бъдат студентите, изучаващи български език и литература в чуждестранните висши училища на два континента – Европа и Азия в общо 20 държави, както и техните преподавателите по български език и литература в чуждестранните висши училища.

Вариант 1 – При проучванията и анализите в процеса на изготвяне на настоящата частична предварителна оценка на въздействието не са идентифицирани очаквани негативни ефекти в икономически и социален план при предприемане на регулаторна намеса (приемане на Постановлението).

Прилагането на Вариант 1 не би следвало да доведе до отрицателни въздействия върху заинтересованите страни и не би следвало да има отрицателни икономически, социални, екологични и други негативни ефекти.

6. Положителни въздействия:

Опишете качествено (при възможност - и количествено) всички значителни потенциални икономически, социални, екологични и други ползи за идентифицираните заинтересовани

страни за всеки един от вариантите в резултат на предприемане на действията. Посочете как очакваните ползи кореспондират с формулираните цели.

Вариант 0 – Не се очакват положителни въздействия по отношение на нито една от заинтересованите страни. Като цяло действащите към момента правила относно назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища няма да бъдат приведени в съответствие със ЗБЖИРБ в неговата цялост.

Вариант 1 – Приемането и прилагането на Постановлението е отговор на новите реалности, свързани с назначаване на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища.

Позитивно въздействие Постановлението ще има спрямо студентите, изучаващи български език и литература в чуждестранните висши училища на два континента – Европа и Азия в общо 20 държави. Положително въздействие Постановлението ще има и спрямо техните преподавателите по български език и литература в чуждестранните висши училища.

В стратегически план се очакват положителни въздействия чрез създаването на благоприятни условия за постигане на целите, свързани с укрепване позициите на българистика в чужбина.

По-ефективното регулиране дейността на преподавателите по български език и литература в чуждестранните висши училища и подобряване на социално-битовите условия за упражняване на дейността им ще способства за реализиране на Мярка 351 (Създаване на условия за популяризиране на българския език и културно-историческото ни наследство по света) от Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г.

В резултат на горепосоченото се налага изводът, че Вариант 1 съдържа потенциал за разрешаването на идентифицираните проблеми.

7. Потенциални рискове:

Посочете възможните рискове от приемането на нормативната промяна, включително възникване на съдебни спорове.

Не са установени възможни рискове от приемането на нормативната промяна, включително възникване на съдебни спорове.

8.1. Административната тежест за физическите и юридическите лица:

- Ще се повиши
- Ще се намали
- Няма ефект

Приемането и действието на Постановлението няма ефект върху административната тежест за физическите и юридическите лица.

8.2. Създават ли се нови регулаторни режими? Засягат ли се съществуващи режими и услуги?

С Постановлението не се създават нови регулаторни режими и не се засягат съществуващи режими и услуги.

9. Създават ли се нови регистри?

Когато отговорът е „да“, посочете колко и кои са те:

С Постановлението не се създават нови регистри.

10. Как въздейства актът върху микро-, малките и средните предприятия (МСП)?

- Актът засяга пряко МСП
- Актът не засяга МСП
- Няма ефект

Постановлението няма ефект върху малките и средните предприятия.

11. Проектът на нормативен акт изисква ли цялостна оценка на въздействието?

- Да
- Не

Проектът на Постановление не изисква цялостна оценка на въздействието.

12. Обществени консултации:

Обобщете най-важните въпроси за консултации в случай на извършване на цялостна оценка на въздействието или за обществените консултации по чл. 26 от Закона за нормативните актове. Посочете индикативен график за тяхното провеждане и видовете консултационни процедури.

Провеждането на обществени консултации се осъществява по чл. 26 от Закона за нормативните актове.

13. Приемането на нормативния акт произтича ли от правото на Европейския съюз?

Да

Не

Моля посочете изискванията на правото на Европейския съюз, включително информацията по т. 8.1 и 8.2, дали е извършена оценка на въздействието на ниво Европейски съюз, и я приложете (или посочете връзка към източник).

С проекта за Постановление не се въвеждат разпоредби от правото на Европейския съюз.

14. Име, длъжност, дата и подпис на директора на дирекцията, отговорна за изработването на нормативния акт:

Име и длъжност: Наталия Михалевска, директор на дирекция „Образование на българите зад граница и училищна мрежа“

Дата:

Подпис: